

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Czas i postęp w działalności społecznej pedagogów

Author: Stanisław Palka

Citation style: Palka Stanisław. (2010). Czas i postęp w działalności społecznej pedagogów. W: E. Syrek (red.), "Czas społeczny akademickiego uczestnictwa w rozwoju i doskonaleniu civil society : księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Andrzejowi Radziewiczowi-Winnickiemu w 65. rocznicę urodzin" (S. 189-192). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Stanisław Palka

Czas i postęp w działalności społecznej pedagogów

1. Działalność pedagogiczna związana jest z aktywnością kształtującą oraz wspomagającą, skierowaną zarówno na pojedynczych uczniów, wychowanków, podopiecznych, jak i na ich grupy. Działalność tę można rozpatrywać w wymiarze indywidualnych oddziaływań na jednostki, z myślą o przygotowywaniu ich do uczestnictwa w życiu społecznym, oraz w wymiarze oddziaływań zbiorowych, z myślą o wpływie grupy na jednostkę i jednostki na grupę oraz z troską o indywidualność wychowanków. W obu przypadkach istotną właściwością oddziaływań pedagogicznych jest ich społeczny charakter, te działania bowiem są aktami społecznymi i służą wdrażaniu wychowanków do funkcjonowania społecznego. Można zatem przyjąć, że działalność pedagogiczna stanowi w wysokim stopniu działalność społeczną i uzasadnione jest używanie zwrotu „działalność społeczna pedagogów”.

2. Działalność pedagogiczna, społeczna działalność pedagogów realizowana jest w różnych sferach oddziaływań na dzieci, młodzież i dorosłych. Podstawowymi sferami oddziaływań są:

a) *kształcenie*, pojmowane jako nauczanie i wychowanie intelektualne (tu ważne są przede wszystkim: rozwijanie zdolności poznawczych, kształtowanie postaw poznawczych);

b) *wychowanie* w dziedzinie moralnej (społeczno-moralnej), w dziedzinie estetycznej, w dziedzinie zdrowotnej (ekologicznej);

c) *opieka* związana z zaspokajaniem potrzeb biologicznych, społecznych i egzystencjalnych dzieci, młodzieży i dorosłych, opieka nad osobami niepełnosprawnymi umysłowo i fizycznie;

d) *animacja kulturalna i społeczna* jednostek, grup lokalnych, społeczności lokalnych;

e) *profilaktyka* w zakresie zjawisk patologii społecznej, m.in. alkoholizmu, agresji, stosowania środków odurzających;

f) *resocjalizacja* jednostek wykolejonych społecznie, osób (dzieci i młodzieży), które weszły w konflikt z prawem.

3. Działania pedagogiczne prowadzone są w jakimś celu, są one procesami celowymi a nie chaotycznymi, przypadkowymi, cele te wynikają z przyjętej aksjologii, w której uwzględniane są wartości naczelne, indywidualne i społeczne, intelektualne, estetyczne i zdrowotne. Wybór wartości i fundowanie na ich podstawach celów kształcenia, wychowania, opieki, animacji, profilaktyki i resocjalizacji dyktowany jest po części przez przyjmowane programy, po części przez inicjatywę własną pedagogów, mających na ogół znaczną autonomię i swobodę działania.

4. Działalność pedagogów jest procesem, który realizowany jest w czasie, czas jest istotnym parametrem owej działalności. Parametr ten ma różne przejawy w wymiarze ludzkim, nie fizycznym. Przede wszystkim działalność społeczna pedagogów przebiega:

a) *w czasie indywidualnym* pedagogów i wychowanków, uczniów, podopiecznych, czasie, który jest elementem ich indywidualnej biografii, jednostkowej fazy życiowej, wzrostu, stagnacji lub schyłku w życiu jednostkowym; ma to znaczenie dla sposobu organizowania procesu pedagogicznego i dla wyników uzyskiwanych w tym procesie;

b) *w czasie społecznym*, wyznaczanym przez fazy rozkwitu, transformacji, załamań, które są generowane politycznie, ekonomicznie, cywilizacyjnie, kulturowo; to też ma znaczenie dla sposobu organizowania procesów pedagogicznych i ich efektów, rodzą się żywsze zainteresowania działalnością pedagogiczną, rosną oczekiwania społeczne wobec pedagogów, ale również wzbiera fala krytyki wobec pedagogów w sytuacji nasilania się zjawisk patologii społecznej.

5. Działalność pedagogiczna realizowana w czasie indywidualnym (biograficznym) i społecznym przynosi *efekty*:

- *bieżące (doraźne)*, niekiedy wyraźne i szybkie, np. w toku nauczania początkowego, lecz zwykle niezbyt wyraźne, powolne, np. w toku wychowania moralnego,
- *końcowe*, zarejestrowane po ukończeniu cyklu oddziaływań, np. po ukończeniu szkoły gimnazjalnej, kursów i warsztatów,
- *dystansowe*, te, które jednostka uzyskała jako elementy względnie trwałe, mające miejsce długo po ukończeniu szkoły, np. w formie kultury osobistej, uczciwości, rzetelności, otwartości, tolerancji, życzliwości.

Zapewne społecznie cenne są efekty dystansowe, a nie migotliwe i niekiedy mało trwałe efekty bieżące i końcowe, np. wyniki nauczania w zakresie określonego przedmiotu.

6. Działalność pedagogiczna przynosi efekty:

- *jawne (zewnętrzne)*, obserwowalne, poddające się empirycznym badaniom ilościowym z użyciem obserwacji, skalowania, wywiadu, ankiety, socjometrii, testów; te efekty brane są pod uwagę przy ocenianiu uczniów i wychowanków, kwalifikowaniu uczniów do szkół wyższych stopni, a także przy ocenianiu pracy nauczycieli, wychowawców, opiekunów;
- *ukryte (wewnętrzne)*, nieobserwowalne, przejawiające się w wewnętrznych stanach jednostki, w jej postawach, emocjach, przeżyciach, systemie wartościowania, w życiu duchowym; te stany nie poddają się bezpośrednio empirycznym badaniom ilościowym, użyteczne są tu badania empiryczne jakościowe związane z podejściem empatycznym, dialogicznym.

W wielu wypadkach te efekty wewnętrzne są korzystniejsze społecznie niż efekty zewnętrzne, te z kolei mogą niekiedy być manifestowane tylko w celach akceptacji społecznej, a nie w wyniku przekonań osobistych, indywidualnej aksjologii wychowanka.

7. Cennym składnikiem jakościowym w społecznej działalności pedagogicznej jest to, co określa się jako postęp i co związane jest z oceną jakościową efektów tych działań. Potocznie postęp wiązany jest z przyrostem rozwojowym (nawet mówi się o postępie choroby, postępie zubożenia społecznego), jednak w szacowaniu działań społecznych w pedagogice nie może on być redukowany tylko do tego jednego wymiaru, którym jest rozwój. W pedagogicznej działalności społecznej postęp przejawia się jako:

a) *przyrost*, np. miarą postępu dydaktycznego jest przyrost wiadomości uczniów, przyrost umiejętności myślenia krytycznego i twórczego, przyrost umiejętności przetwarzania informacji, przyrost umiejętności wytwarzania informacji, zaś miarą postępu wychowawczego jest przyrost liczby zachowań prospołecznych uczniów, przyrost liczby uczniów przejawiających zainteresowania estetyczne, przyrost umiejętności uczniów w zakresie higieny osobistej i dbałości o zdrowie;

b) *ubytek*, spadek liczby, np. wskaźnikiem postępu dydaktycznego jest spadek liczby uczniów mających niepowodzenia szkolne, zmniejszenie się liczby ocen niedostatecznych, ubytek liczby absolwentów, którzy nie zakwalifikowali się do szkół wyższego stopnia, natomiast wskaźnikiem postępu wychowawczego jest zmniejszenie się poziomu agresji wśród wychowanków, spadek liczby wykroczeń młodzieży, ubytek osób wagarujących, spadek przestępczości nieletnich;

c) *zachowanie status quo*, nierzadko utrzymywanie osiągnięć w pracy dydaktyczno-wychowawczej szkoły na niezmiennym, dobrym poziomie może być oznaką postępu w sytuacji, gdy pogarsza się baza materialna szkół, zwiększa się liczba uczniów w klasach, zmniejsza się zaangażowanie rodziców i instytucji środowiska lokalnego w prace szkoły.

8. Wyróżnione tu przejawy postępu pedagogicznego można odnaleźć w tym istotnym społecznym działaniu pedagogów, które związane jest z kształtowaniem *społeczeństwa obywatelskiego*. To społeczeństwo bowiem powinno być w znacznej mierze konstytuowane w toku wychowania i kształcenia szkolnego, tu powinno się wprowadzać dzieci i młodzież do ról i zachowań demokratycznych, samorządnych, tolerancyjnych, tu powinno się eksponować wartości demokratyczne, sprawiedliwość, odpowiedzialność, współdziałanie. Przyrost wiadomości i umiejętności postępowania obywatelskiego, zmniejszanie się poziomu zachowań egoistycznych, aspołecznych, patologicznych, utrzymywanie na tym samym wysokim poziomie rangi wychowania społecznego są wskaźnikami postępu pedagogicznego w dziele wychowywania do życia w społeczeństwie obywatelskim.

9. Wśród licznych naukowych dyscyplin pedagogicznych szczególne znaczenie dla rozwijania refleksji teoretycznej i praktycznej (metodycznej) nad działalnością społeczną ma *pedagogika społeczna*. Ma ona własne społeczne pole poznawcze, twórczo wykorzystuje dorobek innych nauk pedagogicznych, m.in. teorii wychowania, oraz dorobek nauk dla pedagogiki pomocniczych: filozofii (m.in. antropologii, aksjologii, filozofii dialogu, etyki), psychologii (m.in. psychologii rozwoju, psychologii społecznej, psychologii wychowawczej), socjologii (m.in. socjologii wychowania, socjologii rodziny, socjologii małych grup), a także w pewnym stopniu – etnologii, nauk o polityce, nauk prawnych, nauk medycznych, nauk o kulturze, religioznawstwa i innych. Ta refleksja może wzbogacać wiedzę ogólnopedagogiczną, a także stanowić składnik dialogu z pogranicza nauk pedagogicznych i innych nauk humanistycznych i społecznych. Dialog taki może (i powinien) być inicjowany przez pedagogów społecznych.

10. Pedagogika społeczna w Polsce uprawiana jest przede wszystkim w środowiskach uniwersyteckich. Duże zasługi dla rozwoju polskiej pedagogiki społecznej ma w Uniwersytecie Śląskim Katedra Pedagogiki Społecznej, funkcjonująca już 30 lat i kierowana od początku przez prof. zw. dra hab. Andrzeja Radziewicza-Winnickiego i Jemu zawdzięczająca rozwój myśli naukowej, wzrost i awans naukowy kadryuczonych oraz liczne kontakty krajowe i zagraniczne. *Ad multos annos!*